

TIJORAT BANKLARIDA ICHKI AUDITNI SAMARALI TASHKIL ETISH

ЭФФЕКТИВНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ

EFFECTIVE ORGANIZATION OF INTERNAL AUDIT IN COMMERCIAL BANKS

Muhammadiyev Bobosher Bahodir o‘g‘li
Bank-moliya akademiyasi

Annotatsiya. Tijorat banklarida ichki auditni samarali tashkil etish me‘yoriy-huquqiy hujjatlarga rioya etish, risklarni boshqarish va operatsion samaradorlikni ta‘minlashda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqola tijorat banklarida ichki audit funksiyalarini optimallashtirishning asosiy strategiyalarini o‘rganadi. U auditorlik guruhlarida mustaqillik, xolislik va professional kompetentsiya muhimligini, shuningdek, ishonchli audit metodologiyasi va texnologiyalarini qo‘llashni o‘rganadi. Muloqotning roli, boshqa bo‘limlar bilan muvofiqlashtirish va tashkiliy maqsadlarga muvofiqlik ham yaxshi tuzilgan ichki audit tizimining muhim tarkibiy qismlari sifatida muhokama qilinadi. Ushbu strategiyalarni amalga oshirish orqali tijorat banklari ichki audit jarayonlarini yaxshilashi, boshqaruv asoslarini mustahkamlashi va pirovardida umumiy samaradorlik va manfaatdor tomonlar ishonchini yaxshilashi mumkin.

Kalit so‘zlar: optimallashtirish, tavakkalchilik tizimi, proaktiv boshqarish, sub‘ektlar, individual auditorlik

Аннотация. Эффективная организация внутреннего аудита в коммерческих банках имеет важное значение для обеспечения соблюдения нормативных требований, управления рисками и операционной эффективности. В данной статье рассматриваются основные стратегии оптимизации функций внутреннего аудита в коммерческих банках. Он исследует важность независимости, беспристрастности и профессиональной компетентности в аудиторских группах, а также использование надежных

методологий и технологий аудита. Роль коммуникации, координация с другими отделами и соответствие организационным целям также обсуждаются как важные компоненты хорошо структурированной системы внутреннего аудита. Реализуя эти стратегии, коммерческие банки могут улучшить процессы внутреннего аудита, укрепить основы управления и, в конечном итоге, повысить общую эффективность и доверие заинтересованных сторон.

Ключевые слова: оптимизация, система рисков, упреждающее управление, субъекты, индивидуальный аудит

Abstract. Effective organization of internal audit in commercial banks is important in compliance with regulatory legal acts, risk management and ensuring operational efficiency. This article explores the basic strategies for optimizing internal audit functions in commercial banks. It studies the importance of independence, impartiality and professional competence in audit teams, as well as the application of reliable audit methodology and technologies. The role of communication, coordination with other departments and compliance with organizational goals are also discussed as important components of a well-structured internal audit system. By implementing these strategies, commercial banks can improve internal audit processes, strengthen management frameworks, and ultimately improve overall efficiency and stakeholder trust.

Keywords: optimization, risk system, proactive management, subjects, individual auditing

KIRISH

Ichki audit funksiyalari tijorat banklarida ajralmas bo‘lib, moliyaviy yaxlitlikni ta‘minlash, me‘yoriy hujjatlarga rioya qilish va risklarni boshqarish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. ¹Texnologik innovatsiyalar, murakkab tartibga soluvchi talablar va dinamik bozor sharoitlari ta‘sirida bank landshafti rivojlanishda davom etar ekan, ichki audit jarayonlarini samarali tashkil etish ustuvor vazifaga aylandi. Ushbu maqolada tijorat banklarida ichki auditni tashkil qilishni optimallashtirish bo‘yicha strategiyalar va ilg‘or tajribalar o‘rganiladi, bunda asosiy e‘tibor

¹ Бонарев В.В. Финансовый анализ. - СПб: Питер 2007й

mustaqillik, kasbiy malaka, texnologiya integratsiyasi, aloqa va tashkilot maqsadlariga moslashish kabi masalalarga qaratiladi.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tijorat banklarida ichki auditni tashkil etish samaradorlikni, muvofiqlikni va risklarni boshqarishni ta'minlash uchun bir necha asosiy bosqich va tartiblarni o'z ichiga oladi. Bankdagi ichki audit funksiyasining maqsadi, vakolati, mas'uliyati va ko'lamini belgilab beruvchi audit nizomini ishlab chiqish kerak. Ichki audit siyosati va tartiblarini muvofiqlashtirishda belgilash, me'yoriy talablar, sanoat standartlari va ilg'or tajribalar bilan ta'minlash kerak. Bank faoliyatidagi asosiy risklarni, shu jumladan moliyaviy, tartibga solish, operatsion va strategik risklarni aniqlash va ustuvorliklarini aniqlash uchun keng qamrovli risklarni baholashni o'tkazish zarur. Audit rejasi va aniqlangan xavf sohalari asosida resurslarni, shu jumladan auditorlik xodimlarini, byudjet va texnologiya vositalarini taqsimlash lozim. Jamoalar auditni samarali o'tkazish uchun zarur ko'nikma, malaka va tayyorgarlikka ega bo'lishi maqsadga muvofiq. Tasdiqlangan audit rejasi va jadvaliga muvofiq individual auditorlik topshiriqlarini rejalashtirish va amalga oshirish kerak, jumladan, suhbatlar, hujjatlarni ko'rib chiqish, jarayon bo'yicha ko'rsatmalar va nazoratni sinovdan o'tkazish, auditorlik dalillarini to'plash va muvofiqlik va samaradorlikni baholash. Auditni amalga oshirishda xavfga asoslangan yondashuvni qo'llang, yuqori xavf sohalari e'tibor qarating va ushbu sohalarda chuqur tahlil va test o'tkazing degan fikrni beramiz. Ma'lumotlar tahlili, namuna olish usullaridan foydalaning, va audit samaradorligi va samaradorligini oshirish uchun boshqa audit vositalarini qo'llang deb qolamiz.

Research Science and Innovation House

1-jadval. Faoliyat turlari bo‘yicha tekshirish uchun rejalashtirilgan vaqtni hisoblash uchun jadval.

Xodimlar	Guruh rahbari	Bo‘lim boshlig‘i va mutaxassis	Bo‘sh mutaxassis	Bo‘sh mutaxassis	Bo‘lim boshlig‘i va mutaxassis	Bo‘sh mutaxassis	Bo‘sh mutaxassis	Bo‘sh mutaxassis	Etakchi mutaxassis	Etakchi mutaxassis	Etakchi mutaxassis	Jami
Tekshirish yonalishlari	Nazorat	Kreditlash	Buxgalteriya	Ma‘mur xar. va soliq	Omonat	Pul aylanmasi	Valyuta operatsiyalari	Kacca	Xodimlar	Axborot texnologiyalari	G‘ay. Top. pul mab. qonunlashtirish	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Dastlabki o‘rganish	8	10	6	6	6	4	4	4	4	6	6	64
Rejalashtirish	8	16	4	2	2	2	2	2	2	4	4	48
Muvofiqlikka tekshirish		16	4	2	2	2	2	2	2	2	4	38
Kamchiliklarni aniqlash	8	24	4	2	2	2	2	2	2	2	4	54
Audit hulosasiga tayyorgarlik	8	4	2	2	2	2	2	2	2	2	4	32
Xulosani kelishish		2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
Hujjatlashtirish	8	4	2	2	2	2	2	2	2	2	2	30
Jami (kishi-soat)	40	76	24	18	18	16	16	16	16	20	26	286
(Xodimlar soni)	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	13
Hammasi (kishi/soat)	40	152	24	18	36	16	16	16	16	20	26	380

NATIJARAR

Audit jarayoni davomida auditorlar, boshqaruv, xavf bo‘limlari va boshqa manfaatdor tomonlar bilan ochiq muloqot va hamkorlikni saqlash eng muhimidir. Aniqlik va aniqlikni ta‘minlash uchun auditorlik tekshiruv natijalari, kuzatishlar va dastlabki tavsiyalarni auditorlik sub’ektlari bilan muhokama qilish kerak. Normativ

hujjatlarga muvofiqlik va hisobot: Ichki auditlar me'yoriy talablar, ichki siyosatlar va professional standartlarga muvofiq amalga oshiriladi. Talab qilingan audit hisobotlari, sertifikatlar va oshkoralarni tartibga solish muddatlari va hisobot talablariga muvofiq tartibga soluvchi organlar, yuqori boshqaruv va direktorlar kengashiga tayyorlash va taqdim etish kerak. Ichki audit funksiyasida doimiy takomillashtirish madaniyatini qo'llash, fikr-mulohazalarni rag'batlantirish, o'tgan audit tajribasidan o'rganish va kelgusidagi auditlarni yaxshilash uchun olingan saboqlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq. Audit metodologiyalarini moslashtirish uchun paydo bo'layotgan tendentsiyalar, tartibga solish o'zgarishlari va sanoat ishlanmalaridan xabardor bo'lish davr talabidir. Tijorat banklarida ichki auditni tashkil etishning ushbu tartibiga rioya qilgan holda, tashkilotlar ichki audit funksiyasini kuchaytirishi, boshqaruv va risklarni boshqarishni takomillashtirishi hamda umumiy operatsion samaradorlik va muvofiqlikni oshirishi mumkin.

TAHLIL VA MUHOKAMA

Mustaqillik va xolislikni ta'minlash tijorat banklarida ichki audit funksiyalarining ishonchliliigi va samaradorligi uchun asosiy hisoblanadi.² Bu auditorlik faoliyatida avtonomiyani saqlab, yuqori boshqaruv va direktorlar kengashiga to'g'ridan-to'g'ri kirish imkoniyatini ta'minlaydigan hisobot liniyalarini yaratishni o'z ichiga oladi. Rollar, mas'uliyat va hisobot tuzilmalarining aniq belgilanishi manfaatlar to'qnashuvini yumshatishga yordam beradi va xolis auditorlik baholarini o'tkazishga yordam beradi.

Tijorat banklarida puxta va chuqur auditorlik tekshiruvlarini o'tkazish uchun yuqori malakali va malakali auditorlik guruhi muhim ahamiyatga ega.³ Auditorlik xodimlari uchun davom etayotgan o'quv dasturlari, sertifikatlar va malaka oshirish imkoniyatlariga sarmoya kiritish ularning murakkab bank qoidalari, paydo bo'layotgan risklar va sanoatning ilg'or tajribalarini hal qilish uchun zarur bilim va tajribaga ega bo'lishini ta'minlaydi. Uzluksiz o'rganish va malaka oshirish auditorlarga boshqaruvga qo'shimcha qiymatli tushuncha va tavsiyalar berish imkonini beradi.

Auditning ishonchli metodologiyalarini qabul qilish va ilg'or texnologiyalardan foydalanish ichki audit jarayonlarining samaradorligi va oshiradi.

² Bank auditi Ma'ruza matn T: TMI, 2005y.

³ Лаврушин О.И. Денги, кредит, банки. Учебник. М. “Кнорус”. 2007. 320 стр.

Ma'lumotlar tahlili, sun'iy intellekt va avtomatlashtirish vositalaridan foydalanish auditorlarga katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish, naqshlarni aniqlash va anomalialarni samaraliroq aniqlash imkonini beradi. Xavfga asoslangan audit yondashuvlari va tezkor metodologiyalarni birlashtirish auditni rejalashtirish, bajarish va hisobot berishni yanada soddalashtiradi, auditorlik faoliyatini bankning strategik maqsadlariga moslashtiradi.

Tijorat banklarida muvaffaqiyatli ichki audit natijalari uchun samarali muloqot va hamkorlik zarur. ⁴Auditorlik guruhlarini, rahbariyat, tavakkalchilik bo'limlari va boshqa manfaatdor tomonlar o'rtasida ochiq muloqot kanallarini o'rnatish shaffoflikni ta'minlaydi, bilim almashishni osonlashtiradi va javobgarlik madaniyatini rivojlantiradi. Muntazam ravishda o'tkaziladigan yig'ilishlar, holatni yangilash, audit natijalari va tavsiyalarini aniq hujjatlashtirish audit bilan bog'liq muammolarni o'z vaqtida hal etish va risklarni proaktiv boshqarishni ta'minlaydi. Ichki audit faoliyatini bankning strategik maqsadlari va ustuvor yo'nalishlariga muvofiqlashtirish ularning dolzarbligi va ta'sirini oshiradi. ⁵Bankning tavakkalchilik tizimi, biznes maqsadlari va tartibga solish muhitini tushunish auditorlik guruhlariga asosiy e'tiborni ustuvor sohalarga qaratish, audit rejalarini shunga mos ravishda ishlab chiqish va qarorlar qabul qilish jarayonlarini qo'llab-quvvatlash uchun strategik tushunchalarni taqdim etish imkonini beradi. Ichki auditni kengroq tashkiliy kun tartibiga moslashtirish orqali banklar resurslarni taqsimlashni optimallashtirish, samaradorlikni oshirish va umumiy boshqaruv tizimini mustahkamlashi mumkin.

XULOSA

Ichki audit funktsiyalarini samarali tashkil etish tijorat banklari uchun zamonaviy bank muhiti murakkabliklarini muvaffaqiyatli hal qilish uchun muhim ahamiyatga ega. Mustaqillik, kasbiy kompetentsiya, texnologiyani o'zlashtirish, aloqa qilish va tashkiliy maqsadlarga moslashishga ustuvor ahamiyat berib, banklar o'zlarining ichki audit funktsiyalari qiymatini oshirishlari mumkin. Doimiy takomillashtirish, proaktiv risklarni boshqarish va javobgarlik madaniyati ichki audit

⁴ Norqobilov S., Dadaboeva H., Jo'raev O'. Xalqaro amaliyotda bank nazorati. Magistrlar uchun darslik. T.: «IQTISOD-MOLIYA», 2007 y, 180 b.

⁵ Банковское дело: Управление и технология: Учѐб. Пособие для ВУЗов Под ред. Проф. А.Н. Товашева, Н. Юнитидана, 2005 г

samaradorligini optimallashtirish va tijorat banki operatsiyalarida uzoq muddatli muvaffaqiyatga erishish uchun asosiy omillardir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Банковское дело: Управление и технология: Учѐб. Пособие для ВУЗов Под ред. Проф. А.Н. Товашева, Н. Юнитидана, 2005 г.
2. Bank auditi Ma’ruza matn T: TMI, 2005y.
3. Бонарев В.В. Финансовый анализ. - СПб: Питер 2007й.
4. Лаврушин О.И. Денги, кредит, банки. Учебник. М. “Кнорус”. 2007. 320 стр.
5. Norqobilov S., Dadaboeva H., Jo’raev O’. Xalqaro amaliyotda bank nazorati. MagistrLAR uchun darslik. T.: «IQTISOD-MOLIYA», 2007 y, 180 b.

Research Science and Innovation House